

залученні українських та закордонних меценатів та благодійників, проведенні культурно-мистецьких заходів європейського рівня в Україні. Визначено пріоритети якими має керуватися Україна під час культурної взаємодії із країнами-членами Європейського Союзу. Окреслено основні складові оновленої стратегії культурної дипломатії України в Європейському Союзі.

Ключові слова: Європейський Союз, культурна дипломатія, «м'яка сила», Міністерство закордонних справ України, моделі культурної дипломатії, суб'єкти вітчизняної культурної дипломатії, українські культурно-інформаційні центри.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку із сучасними викликами, що постали перед українською державою, у вітчизняному науково-дослідницькому середовищі спостерігається активне зростання зацікавленості до культурної взаємодії як засобу реалізації зовнішньої політики держави. Зовнішня державна політика у сфері культури як феномен міжнародної взаємодії остаточно сформувалася як самостійний напрям ще у першій половині ХХ століття. Сьогодні в умовах наростання глобальної взаємозалежності більшість сучасних суб'єктів міжнародних відносин у контексті реалізації своїх інтересів віддають перевагу засобам «м'якої сили», одним із найважливіших інструментів якої стає культурна дипломатія, що впливає на політичні, економічні, соціальні та інші процеси на міжнародній арені.

Нині культурна дипломатія більш, ніж будь-коли, стає полем боротьби за позитивне відношення людей до України у всьому світі. Під час російсько-українського протистояння місію культурної дипломатії як інструменту «м'якої сили» важко переоцінити. *Актуальність* культурної дипломатії полягає у тому, що якщо вона ідеологічно вірно розробляється та протягом тривалого часу системно впроваджується у життя, культурна дипломатія може ефективно доповнювати загальну міжнародну стратегію діяльності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна концепція культурної дипломатії базується на таких наукових поняттях, як «м'яка сила» та міжнародне співробітництво у сфері культури. Важ-

ливо зазначити, що відповідно до національних культурних особливостей різних країн, існують варіативні практики тлумачення поняття культурна дипломатія.

Різні підходи до розуміння цього явища використовують вітчизняні та закордонні автори. Закордонні дослідження у галузі культурної дипломатії можна поділити на три основні групи.

Першу групу складають теоретичні праці Fukuyama F. [8], Giddens A. [9], Hamelink C. [10], Harrison L. [11], Wallerstein I. [19] та ін., що присвячені проблемам взаємодії і трансформації культур та культурних процесів в епоху глобалізації. Аналіз цих праць показує, що одним із важливих наслідків глобалізації є глобальне розширення та інтенсифікація міжнародних та міжособистісних зв'язків різних національних спільнот, які призводять до посилення прагнень зберегти власне культурне різноманіття та виникнення нових соціокультурних бар'єрів.

До другої групи належать наукові праці Everitt A. [7], Matarasso F. [13], Landry Ch. [13], Mundy S. [15] та ін. з проблем політики культурного співробітництва на міжнародному та регіональному рівнях. Дослідники вважають, що поліаспектне міжнародне співробітництво у сфері культури є важливим інструментом забезпечення присутності держави на міжнародній арені, що доповнює та збагачує двосторонні відносини та дає можливість сформулювати уявлення про роль і місце країни у світових культурних, а отже і інших процесах.

Третя група представлена роботами Dewey P. [6], Wyszomirski M. [6], Mulcahy K. [14], Sablosky J. [18] та ін. щодо національної політики культурної взаємодії та інструментів культурної дипломатії. На думку означених авторів традиційно основу міжнародного співробітництва у сфері культури складають двосторонні угоди, що слугують інструментом регулювання міжкультурних відносин і дають можливість для підписання політичних декларацій, програм, планів дій, протоколів для практичної реалізації завдань міжнародного співробітництва у сфері культури на рівні відповідних державних органів.

Вітчизняні дослідники, такі як Луценко А. [2], Піскорська Г. [2], Розумна О. [3], Ціватий В. [4], Піпченко Н. [17], Москаленко Т. [17] розглядають культурну дипломатію і міжнародне співробітництво у сфері культури як м'який вплив на забезпечення національних ін-

тересів на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Цвігатий В. [4] вважає, що сьогодні як ніколи культурна дипломатія розглядається як нова форма міжнародних відносин та дієвий інструмент формування позитивного іміджу держави за кордоном. Луценко А. [2] та Піскорська Г. [2] у своїй монографії «М'яка сила в сучасній геополітиці» трактують культурну дипломатію як складову зовнішньої політики та «м'якої сили», яку держави використовують для забезпечення національних інтересів та популяризації вітчизняної культурної спадщини за кордоном. Український експерт у галузі культурної дипломатії Розумна О. [3] вважає культурну дипломатію дієвим інструментом вирішення зовнішньополітичних питань, адже на її думку культура сприяє взаєморозумінню через обмін культурними цінностями та впливає на міжкультурний діалог між націями.

Що стосується сучасної України, то нинішня культурна дипломатія окрім виконання своїх традиційно-змістовних функцій таких як: створення позитивного іміджу країни у світі; розвиток двосторонніх відносин; поширення політичного впливу; сприяння економічному розвитку та доступу до нових ринків; поширення інформації про національну культурно-мистецьку діяльність, заклади культури; пропагування мови, мистецтва та культурної спадщини, запобігання конфліктам або ж пом'якшення їхніх наслідків, – виконує архіактуальну надфункцію, що полягає у забезпеченні підтримки України демократичним світом у російсько-українському протиборстві.

Відаючи належне дослідницькому доробку закордонних та вітчизняних авторів слід зазначити, що у контексті наявних воєнно-політичних викликів, що постали на сучасному етапі національного державотворення, сьогодні існує гостра необхідність кардинального переосмислення ролі та значення культурної дипломатії як складової зовнішньої політики української держави.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення новітньої ролі та значення вітчизняної культурної дипломатії як складової державної політики у сфері культури на сучасному етапі українського державотворення і надання практичних рекомендацій щодо її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному глобалізаційному світі культура є невід'ємною частиною людства.

У зв'язку з цим, у контексті міжнаціональної взаємодії, культурна дипломатія виступає одним із найважливіших інструментів «м'якої сили» держав на міжнародній арені. Культурна дипломатія як складова зовнішньої політики є також ефективним інструментом конструктивного діалогу і партнерства між державами. Такий діалог сприяє послідовному просуванню національних інтересів у світі, виходячи із принципів відкритості, багатовекторності, неприйняття силових і конфронтаційних методів у міжнародних відносинах. Питання культурної дипломатії важливі у будь-який час, але особливої значущості вони набувають під час воєнних протистоянь.

Одним із найпоширеніших визначень культурної дипломатії у сучасній науковій літературі є трактування американського дослідника Cummings M. [5], який визначає культурну дипломатію як «обмін ідеями, інформацією, цінностями, традиціями, переконаннями, творами мистецтва та іншими аспектами культури між державами і народами, що може сприяти кращому взаєморозумінню між ними» [5]. Він описує культурну дипломатію як невід'ємну частину публічної дипломатії – тобто сукупність практичних дій зі стратегічними і тактичними цілями у сфері культурної взаємодії між державами, міжнародними організаціями та іншими інституціями.

Культурна дипломатія – це окрема складова міждержавного співробітництва, що допомагає державі вирішувати зовнішньополітичні завдання без застосування політичної, економічної або військової сили. Таким чином, культурна дипломатія є важливим інструментом «м'якої сили», першим виміром якої є щоденна комунікація; другим виміром – стратегічна комунікація, що розвиває низку простих політичних тем; третім виміром є розвиток довгострокових відносин із цільовими групами за допомогою стипендій, обмінів, навчання, семінарів, конференцій та доступу до каналів масової інформації [16].

Під «м'якою силою» розуміється концепція, розвинена Joseph S. Nye, Jr. [16] для опису можливості отримати бажане через співробітництво і привабливість на відміну від «твердої сили», – застосування примусових заходів або прямої оплати, тобто мається на увазі здатність держави домагатися своїх цілей за рахунок привабливості власної культури, суспільно-політичних цінностей – на противагу «твердій силі», що ґрунтується на економічному та військовому тиску [16].

Загалом існує декілька загальних моделей культурної дипломатії залежно від залучених суб'єктів та національних інтересів. Перша модель характеризується централізацією і прямим державним контролем; тобто міжнародне співробітництво у сфері культури здійснюється через урядові органи (Міністерство закордонних справ) або постійно-діючі державні установи (культурні центри у приймаючих країнах). Друга модель базується на принципі непрямого контролю, коли міжнародне співробітництво у сфері культури повністю або частково фінансується урядом, як правило, через Міністерство закордонних справ, але вся адміністративна та координаційна відповідальність делегується неурядовим установам культури. Проміжним варіантом є децентралізована модель, заснована на поєднанні державного контролю над міжнародним співробітництвом у сфері культури за принципом дистанціювання від влади; тобто Міністерство закордонних справ формує офіційні засади міжнародного співробітництва у сфері культури та імплементує їх у двосторонні угоди, а практичну реалізацію даного співробітництва здійснюють неурядові інституції, діяльність яких фінансується державою у межах їх компетенцій [17, с. 130-131].

Нині Україна намагається виробити власну модель культурної дипломатії, що базується на поєднанні централізованого державного фінансування із залученням спонсорських, меценатських та грантових коштів. Міністерство закордонних справ України визначено координаційним органом, що має співпрацювати із Міністерством культури та інформаційної політики України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством молоді та спорту України, Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, Українським інститутом, Українським інститутом книги, іншими інституціями державної влади, неурядовими організаціями, мистецькими об'єднаннями та окремими митцями, громадськими активістами, дипломатами, науковцями, журналістами, політиками та ін. з метою реалізації українських культурних проєктів за кордоном. Для ефективної реалізації заздалегідь виваженої стратегії культурної дипломатії зазначені суб'єкти у спільній взаємодії мають розв'язати низку практичних задач, таких як: розробка програм культурного співробітництва з урахуванням реалій вітчизня-

ного сьогодення; балансування між політикою національної ідентичності та принципами мультикультуралізму; подолання культурних та мовних бар'єрів, враховуючи захист культурної спадщини, національного культурно-мовного простору та забезпечення прав національних меншин.

Найголовніше завдання, яке покладається сьогодні на вітчизняну культурну дипломатію це донесення усьому світу правдивої інформації про злочинні дії російської федерації проти України. Українська культурна дипломатія має враховувати те, що сучасна ситуація в Україні та світі спричинена російською збройною агресією проти України характеризується такими положеннями:

- роль культури у нинішньому російсько-українському протистоянні помітна і дуже значуща, а культурна дипломатія виступає у якості актуального інструменту «м'якої сили»;

- з'являються нові тематичні культурні продукти: у світі зростає інтерес до української культури. Вітчизняній культурній дипломатії необхідно вміло використати дану тенденцію у своїй діяльності;

- незважаючи на міжнародне бажання допомогти українській культурі та креативному сектору, не вистачає налагоджених та тривалих міжнародних зв'язків для започаткування довгострокових програм взаємодії;

- Україна є місцем, де твориться нова історія демократичного світу. Вона утворює епіцентр, де зароджуються нові відчуття та сприйняття всього континенту та захищаються європейські та цивілізаційні цінності;

- культурна дипломатія розглядається громадськістю, здебільшого інтелігенцією, як сфера забезпечення національної безпеки;

- для того, щоб продовжувати привертати увагу всього світу до України і зберігати міжнародну підтримку і солідарність з Україною, архіважливо за допомогою культурної дипломатії представити світові культуру, яка може захоплювати та бути конкурентоспроможною;

- Україні необхідно виробити механізм укорінення наративів культурної дипломатії у сферу культури, політику пам'яті, літературу тощо з огляду на посттоталітарне та постколоніальне підґрунтя;

– сьогодні Україна отримує право голосу на міжнародних платформах прийняття рішень. Тому, надважливо, щоб українська сторона скористалася цією можливістю, зарекомендувавши себе не тільки як спікера та пасивного свідка подій, а й як куратора та організатора рамкових дискусій;

– у свідомості українців актуалізувалася роль культурної дипломатії, адже зазвичай міжнародні партнери були готові співпрацювати з тими, кого вони вже знали до збройного протистояння; представники української культури за кордоном допомагають донести інформацію про Україну та зробити її більш помітною на міжнародному рівні шляхом активного використання інформаційних ресурсів та ініціювання нових міжнародних проєктів;

– для забезпечення більш широкого представництва української культури за кордоном важливо налагодити співпрацю між відповідними суб'єктами «знизу вгору», незалежними митцями та інституціями;

– у світі активізувався попит на мистецький контент з України. У зв'язку із цим необхідно вже сьогодні у межах культурної дипломатії розробити низку стратегічних заходів для того, щоб російсько-українське воєнне протистояння не було єдиною асоціацією у людей з українською культурою, і щоб українська культура залишилася привабливою для людей після закінчення воєнних дій;

– українські діячі культури відчувають тягар необхідності пояснювати потрібність спротиву української культури російській культурі та етичне неприйняття спільних російсько-українських ініціатив на міжнародній арені;

– воєнні дії виявили у суб'єктів здійснення культурної дипломатії брак таких навичок як: робота у різних командах, міжсекторальна співпраця, лідерські навички;

– незнання представниками української сторони інтернаціональної англійської мови стало перешкодою для розширення міжнародного співробітництва у сфері культури;

– аудиторія в Україні та за кордоном стала більше цікавитися українською культурою і активніше пізнавати Україну як країну;

– видатні діячі культури відчули себе уповноваженими і відповідальними за те, щоб представити українську культуру на

міжнародній арені та заново відкрити її для світу через деколоніальну призму;

– відбулася активізація культурної дипломатії як дієвого інструменту «м'якої сили»: культура та креативні індустрії стали одним із найефективніших засобів для привернення уваги до України на міжнародному рівні.

Під час повномасштабного вторгнення військ російської федерації на територію суверенної України активізувалася зі сторони Європейського Союзу всебічна підтримка культурно-мистецької галузі України. Нова схема постійної мобільності для працівників галузі культури і мистецтва (табл. 1) фінансується програмою Європейського Союзу «Creative Europe» та реалізується Goethe-Institut. Вона пропонує гранти митцям, фахівцям у галузі культури і мистецтва та культурно-мистецьким організаціям у всіх країнах, в яких діє програма «Creative Europe», які працюють у сферах: архітектури, культурної спадщини, дизайну та конструювання одягу, літературного перекладу, музики, виконавського та візуального мистецтва. Ця схема сприятиме стійкій та інклюзивній мобільності та приділятиме особливу увагу митцям-початківцям. Схема складається з двох напрямів: 1) індивідуальна мобільність для митців та працівників галузі культури і мистецтва; 2) резиденції для культурно-мистецьких організацій. Кандидати, які легально проживають в Україні, зможуть подати заявку на отримання відповідного гранту. Кінцевий термін подачі заявок – 31 травня 2023 року.

З огляду на окреслену ситуацію в Україні та світі Міністерством закордонних справ України, як одним із головних суб'єктів здійснення культурної дипломатії, сьогодні реалізується низка комплексних заходів, спрямованих на формування позитивного іміджу України у світі. До них відносяться: централізоване розповсюдження правдивої інформації про повномасштабне вторгнення військ російської федерації на територію суверенної України з подальшим її поширенням через засоби масової інформації, мережу «Інтернет», соціальні мережі тощо; публічні звіти про візити представників іноземних держав, міжнародних організацій; інформування широких верств населення про встановлення постійних контактів із впливовими політиками у приймаючих країнах тощо. Для ефективного здійснення

культурної дипломатії Міністерство закордонних справ України має враховувати політичні, економічні та соціальні особливості розвитку країн, з якими відбувається культурна взаємодія.

Таблиця 1

Програми Європейського Союзу у сфері культури і мистецтв

Project Name (organization)	Initiative launched	Budget	Short description	Status
House of Europe (Goethe-Institute)	Emergency supplies	EUR 1.6 mln	Procurement of emergency supplies so that professionals and civil society representatives are in a position to survive	Ongoing
	Infrastructure Grants		For cultural organizations active in the war zone or relocated from the war zone	Ongoing
	Creative Business Survival Kit		1 mentoring for creative startups + micro-grants	Ongoing
	Catalogue of opportunities etc.		Curated information on professional opportunities for Ukrainians from/ in the EU or EU member states explained in a user-friendly way, on the House of Europe's website, newsletter, and social media	Continued / ongoing
House of Europe (Goethe-Institute) X NETFLIX	Netflix stipends for filmmakers	EUR 140,000	100 stipends for filmmakers; a pitching workshop; e-modules	Ongoing

продовження таблиці 1

EU4 Culture	Repurposing grants for Cultural Development Strategies	EUR 390.000	Since it was impossible for Ukrainian cities to continue working on the strategy as per the initial programmer design, it was decided to repurpose the grants already having been disbursed to the cities (€30,000) towards humanitarian aid. The rest of the budget secured for the Ukrainian cities was used for either humanitarian aid or strategy development.	Ongoing
EU4 Culture	Mobility grants for artist and cultural professionals	EUR 120.000	Mobility grant scheme which supports activities such as internships, study visits, conferences (online/offline), professional development and other activities. After the full-scale war started, the applicants eligible to apply could be based either in Ukraine or outside in other eligible countries.	Ongoing
ALIPH Foundation	Action plan for the protection of heritage in Ukraine	EUR 2,8 mln.	Protection of museums, libraries, and archives, by financing the purchase or transport of material; upgrading of art storage facilities and the implementation of a monitoring and analysis system for heritage sites.	Ongoing
EUNIC	Complementarity approach	EUR 140.000	Make sure that efforts are targeted, the key strategy being to look for specific needs.	Ongoing

продовження таблиці 1

ICCROM	Enhancing capacities in Ukraine for cultural heritage first aid and recovery planning	EUR 100.000	A series of workshops to create a national team of 15-25 cultural first aiders	To be launched
--------	---	-------------	--	----------------

Джерело: [12]

Реалізуючи стратегію культурної дипломатії, Міністерство закордонних справ України та інші суб'єкти здійснення культурної дипломатії мають належним чином враховувати специфічні особливості формування культурного простору в інших країнах для ефективного просування національних інтересів за кордоном. Наприклад, з урахуванням того, що 23 червня 2022 року Україна стала кандидатом на вступ до Європейського Союзу, у контексті культурної взаємодії з країнами-членами Європейського Союзу необхідно керуватися такими пріоритетами, як: повага до культурного розмаїття різних європейських країн; адаптація вітчизняного культурного продукту до конкретної країни та її населення; дотримання мовного та етнокультурного розмаїття, поваги до присутності багатьох інших культур у Європі. Фактичне, а не декларативне врахування цих пріоритетних особливостей дозволить українській стороні розробити дійсно ефективні програми у межах стратегії культурної дипломатії та міжнародного співробітництва у сфері культури.

З метою забезпечення послідовної діяльності з популяризації української культури за кордоном при Міністерстві закордонних справ України діють дипломатичні представництва і консульські установи України. Пасивним способом популяризації української культури серед населення інших країн є розміщення інформації на офіційних сайтах дипломатичних представництв і консульських установ України. Дані сайти [1] мають однаковий шаблон дизайну та контенту, без жодної адаптації до специфіки країни перебування.

З одного боку, основна інформація повинна бути уніфікована для коректного відображення цільових повідомлень. З іншого боку, оригінальна інформація, яка резонує з історико-культурним середовищем країни перебування приймаючої сторони, має сприяти актуалізації інформації про Україну у сприйнятті відвідувачів даних сайтів. Крім того, на означених сайтах відсутні брендові атрибути української спадщини, наприклад, такі як: трипільська культура; скіфські скарби; Київська Русь; фортеці та замки України тощо, – що є упущенням з боку української держави. Окрім того, вважаємо, що інформація про історичну культурну спадщину країни має бути обов'язково доповнена інформацією про досягнення сучасної культури, що сприятиме оновленню уявлення людей про Україну як сучасну та модерну державу, що розвивається.

Українській стороні слід чітко усвідомити та використовувати на практиці те, що сприйняття держави європейською спільнотою формується під впливом кількох головних чинників, зокрема, це такі чинники як: національний (спільна історія та культура), туристичний (туристична привабливість), соціальний (ментальні особливості населення), політичний (прозорість та ефективність діяльності влади), а також економічний (якість експортованих брендів та інвестиційна привабливість). У зв'язку із цим, до сильної сторони культурної дипломатії України відносимо її багату історично-культурну спадщину, сучасну креативну індустрію, туристичну привабливість, підтримку та посилення зв'язків із українською діаспорою, безвізовий режим для громадян Європейського Союзу та розвинену мережу і активізацію роботи українських культурно-інформаційних центрів за кордоном. Водночас слабкими сторонами культурної дипломатії України вважаємо недостатню у минулому державну оцінку культурного потенціалу країни, низький рівень державного фінансування сфери культури, політичну, економічну та соціальну нестабільність у країні та наявність воєнних дій на території України.

Важливо зазначити, що можливості культурної дипломатії України полягають у розвитку мережі Українських інститутів за кордоном, інформуванні про економічний, інтелектуальний та культурний потенціал країни та формуванні лояльних іноземних експертних груп, залученні українських та закордонних меценатів та благо-

дійників, проведенні культурно-мистецьких заходів європейського рівня в Україні. У результаті цього в якості основних складових оновленої стратегії культурної дипломатії України в Європейському Союзі пропонуємо такі положення як: роз'яснення історичної спадщини України, культурних і релігійних контактів із країнами Європи; спілкування із міжнародним співтовариством щодо великої історичної, культурної та релігійної спадщини України, унікальних можливостей для подорожей та безпеки; підтримка візитів в Україну відомих європейських митців; участь українських митців у європейських арт-заходах; залучення широкої аудиторії до використання творів українського мистецтва; проведення спільного українсько-європейського форуму щодо міжнародного співробітництва у сфері культури у післявоєнний період.

З урахуванням вищевикладеного, найближчим часом вважаємо за необхідне розв'язати низку взаємопов'язаних між собою актуальних завдань, таких як:

- уніфікація діяльності та недопущення дублювання функцій у процесах популяризації української культури на рівні Міністерства закордонних справ України та Міністерства культури та інформаційної політики України, – тобто необхідно визначити одну інституцію, що буде вивчати та формулювати рекомендації для різних державних органів щодо культурних проєктів із залученням фахівців із різних галузей;

- об'єднання та гармонізація діяльності культурно-інформаційних центрів України за кордоном та Українського інституту; використання продукції виробництва Українського інституту національної пам'яті у роботі культурно-інформаційних центрів України за кордоном та Українського інституту, а також у підготовці тематичних програм, відео та публікацій у міжнародних засобах масової інформації;

- моніторинг культурних запитів громадськості країни перебування для визначення попиту на український культурний продукт; розробка культурних цільових програм для основних країн-партнерів України; формування у громадськості країни перебування сприйняття української культури як важливої складової європейської та світової культурної спадщини;

– оцифрування української спадщини та створення відповідних онлайн-турів; модернізація сайтів Міністерства закордонних справ України, Міністерства культури та інформаційної політики України, дипломатичних представництв і консульських установ України та вдосконалення їх англomовної версії;

– популяризація українського кіно (кінопродукція вітчизняного виробництва, українська тематика) за кордоном та фінансування міжнародних культурних ініціатив шляхом залучення меценатів, благодійників та відомих діячів культури і мистецтва українського походження;

– схвалення відповідними суб'єктами перекладу книжок українських авторів, що зараз реалізується через програму Європейського Союзу у сфері культурних, креативних та аудіовізуальних індустрій «Creative Europe»;

– проведення Україною та участь українських представників у міжнародних кінофестивалях, музичних конкурсах, мистецьких акціях тощо; поширення інформації про участь України у таких заходах у міжнародних засобах масової інформації;

– залучення до позиціонування держави кафедр українознавства закордонних університетів як мережі інституцій української культури за кордоном, наприклад, Гарвардського Українського наукового інституту, Канадського інституту українських студій, Українського вільного університету у м. Мюнхен. Це дозволить активніше популяризувати українську мову за кордоном;

– активізація роботи з українською діаспорою, наприклад, через активнішу підтримку проєкту «Global Ukraine», ініційованого закордонним українством;

– підготовка сучасного візуального та багатомовного презентаційного контенту з різних аспектів культурно-мистецького життя України; розвиток українських грантових програм, конкурсів та проєктів для іноземців тощо [17].

Під час проведення міжнародних культурних заходів необхідно модернізувати візуальну репрезентацію України за кордоном (статті, відео, фільми, фото, тематичні програми на телебаченні, активізація блогерів та місцевих лідерів громадської думки), а також поєднати існуючі громадсько-культурні проєкти, ініційовані в Україні та за

кордоном; визначити основні щомісячні заходи на рівні Міністерства закордонних справ України з популяризації культури України та залучити до розповсюдження презентаційних матеріалів відділи комунікації дипломатичних представництв України за кордоном та відповідні культурно-інформаційні центри, а також активно залучати почесних консулів як лідерів громадської думки приймаючої країни.

російська збройна агресія проти України, а отже, і проти усього демократичного світу, змушує сьогодні суб'єктів реалізації культурної дипломатії кардинально переглядати аспекти міжнародної взаємодії у сфері культури, приймати нові тематичні нормативно-правові акти, що сприятимуть захисту культурних інституцій та культурних цінностей у майбутньому.

Висновки. Важливим чинником інтеграції України у міжнародний культурний та інформаційний простір є світове сприйняття України як невід'ємної частини європейської цивілізації та європейської регіональної системи. Підхід України до співробітництва у сфері культури з країнами-членами Європейського Союзу вимагає усвідомлення реальної ситуації у сприйнятті європейської ідентичності різними частинами українського суспільства, таким чином, дане співробітництво має базуватися на зміні сутності підходів як європейських партнерів, так і українського уряду.

Найважливішою метою культурної діяльності зі зближення України з Європейським Союзом є виважена та послідовна стратегія інтеграції держави в європейський інформаційний простір та поширення правдивої та позитивної інформації про Україну в європейських засобах масової інформації. Оптимізацію та прискорення інтеграції України до європейського інформаційного простору неможливо відокремити від зовнішньополітичної стратегії України, оскільки вони стосуються більш широкої участі держави у демократизації суспільних відносин та її беззаперечної доцільності на тлі процесів, що відбуваються у країні.

Варто зазначити, що українські культурно-інформаційні центри не завжди були активними учасниками культурної сфери країни перебування; однак вони є розповсюджувачами вітчизняної культури за межами України. Такі центри через культурні проекти та заходи мають активніше інформувати як міжнародну спільноту, так і діаспору

не лише про національну культуру, а й про мистецтво, історико-культурну спадщину, сучасні досягнення у сфері культури, мистецтва та креативних індустрій, оскільки це сприятиме інтересу суспільства до питань української ідентичності. Крім того, дані центри мають повернути увагу до України вітчизняних та європейських діячів культури та мистецтва для розширення меж міжкультурної комунікації.

У контексті даного дослідження *перспективними напрямками* подальших теоретико-практичних досліджень вважаємо такі:

- мінімізація загроз культурним позиціям України у межах співробітництва у сфері культури з країнами-членами Європейського Союзу;

- протиборство російської та української культурної дипломатії;

- особливості культурної дипломатії під час воєнних дій;

- нові підходи у діяльності вітчизняних культурно-інформаційних центрів за кордоном під час запровадження правового режиму воєнного стану. (Актуальність аналізу минулої та сучасної діяльності українських культурно-інформаційних центрів за кордоном щодо покращення національної культурної промоції в країнах-членах Європейського Союзу полягає у тому, що у майбутньому його результати можуть слугувати основою для розвитку американського та азійського напрямів культурної дипломатії України);

- негативна сторона культурного чинника як інструменту міжнародної політики. (Варто усвідомлювати, що використання культурного чинника як інструменту дипломатії має не завжди позитивний вплив на міжнародні процеси. Сучасна міжкультурна комунікація характеризується не тільки взаємопроникненням і взаємозбагаченням різних культур, а й ескалацією кризи ідентичності. Тенденція культурної уніфікації, що спостерігається у даний час, веде до радикальної трансформації основ суспільства, яка проявляється у відмові від національної традиції, у поглиннанні однієї культури іншою, і викликає зростання напруженості у міжнаціональних відносинах. У сучасному багатополлярному світі діалог культур є об'єктивною необхідністю. Це потужний чинник, який може виступати не тільки в якості творчої сили, але і в якості

during military confrontations is revealed. The models of cultural diplomacy are revealed and the modern domestic model is described. The provisions that characterize the current situation in Ukraine and the world, caused by Russian armed aggression against Ukraine, and which national cultural diplomacy should take into account in its activities are given. Within the framework of domestic cultural diplomacy, a number of interrelated actual tasks that require an urgent solution have been identified. A number of practical problems to be solved by subjects of domestic cultural diplomacy are specified. Deficiencies in the activities of Ukrainian cultural and information centers abroad have been identified. The activity of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine as one of the main subjects of national cultural diplomacy was analyzed and practical recommendations for its improvement were provided. An analysis of the content and information content of the official websites of diplomatic missions and consular institutions of Ukraine was carried out and practical recommendations for their improvement were provided. In connection with the Russian-Ukrainian confrontation, multi-aspect support of the cultural and artistic industry of Ukraine from the European Union was revealed. As an example, the programs of the European Union in the field of culture and arts in which Ukrainian representatives can participate under special conditions are indicated (see Table 1). The factors influencing the perception of the state by the European community are defined. The strengths and weaknesses of Ukrainian cultural diplomacy in the context of interaction with the European Union are identified. The possibilities of cultural diplomacy of Ukraine are indicated. The priorities that Ukraine should be guided by during cultural interaction with the member states of the European Union have been determined. The main components of the renewed strategy of cultural diplomacy of Ukraine in the European Union are outlined. Prospective directions of further theoretical and practical research are determined.

Key words: European Union, cultural diplomacy, “soft power”, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, models of cultural diplomacy, subjects of domestic cultural diplomacy, Ukrainian cultural and information centers.

Received: 19.08.22

References

1. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2023). *Dyplomatychni ustanovy* [Diplomatic institutions]. Ofitsiynyi vebсайт Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy – Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/diplomatychni-ustanovi/inozemni-diplomatychni-ustanovi-v-ukrayini> [in Ukrainian].

2. Lutsenko, A. & Piskorska, H. (2011). «*Miaka syla*» v suchasni heopolitytsi: monohrafiia [«Soft power» in modern geopolitics: a monograph]. Kyiv: Tsentrl vilnoi presy [in Ukrainian].

3. Rozumna, O. (2021). Poniattia «Kulturna dyplomatiia» ta yoho osoblyvosti [The concept of «Cultural diplomacy» and its features]. *Publichna dyplomatiia. Naukove tovarystvo istorii dyplomatii ta mizhnarodnykh vidnosyn – Public diplomacy, Scientific Society of the History of Diplomacy and International Relations*. Natsionalnyi universytet «Ostrozka akademiia», 99-113 [in Ukrainian].

4. Tsviatyi, V. (2022). Humanitarna dyplomatiia u fokusi lokalnykh i rehionalnykh konfliktiv suchasnosti: mizhnarodno-bezpekovi, pravovi ta instytutsionalnyi dyskursy [Humanitarian diplomacy in the focus of local and regional conflicts of today: international security, legal and institutional discourses]. *Mizhnarodni konflikty u suchasnomu sviti: vid rehionalnoho protystoiannia do hlobalnoho supernytstva – International conflicts in the modern world: from regional confrontation to global rivalry*, 6, 116-123 [in Ukrainian].

5. Cummings, M. & Milton, C. (2009). *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*, Cultural Diplomacy Research Series. Washington DC: Americans for the Arts (formerly Center for Arts and Culture) [in English].

6. Dewey, P. & Wyszomirski, M. (2004). *International Issues in Cultural Policy and Administration: A Conceptual Framework for Higher Education*. The Third International Conference on Cultural Policy Research. neumann.hec.ca. Retrieved from http://neumann.hec.ca/iccpr/PDF_Texts/Dewey_Wyszomirski.pdf [in English].

7. Everitt, A. (1999). *The Governance of Culture: Approaches to Integrated Cultural Planning and Policies*. Strasbourg: Council of Europe Publishing [in English].

8. Fukuyama, F. (1992). *The End of History and the Last Man*. Free Press. Retrieved from https://books.google.com.ua/books/about/The_End_of_History_and_the_Last_Man.html?id=NdFpQwKfX2IC&redir_esc=y [in English].

9. Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press [in English].
10. Hamelink, C. (1983). *Cultural Autonomy in Global Communications*. New York: Longman [in English].
11. Harrison, L. (1992). *Who Prospers? How Cultural Values Shape Economic and Political Success*. New York: Basic Books [in English].
12. Karnaukh, A. & Kravchuk, K. (2022). *Ukrainian cultural actors mapping and needs assessment*. Kyiv: Cultural Relations Platform [in English].
13. Matarasso, F. & Landry, Ch. (1999). *Balancing Act: 21 Strategic Dilemmas in Cultural Policy*. Strasbourg: Council of Europe Publishing [in English].
14. Mulcahy, K. (1999). Cultural Diplomacy and the Exchange Programs: 1938-1978. *The Journal of Arts Management, Law and Society*, (Vols. 29 (1)), (p. 11) [in English].
15. Mundy, S. (2000). *Cultural Policy: A Short Guide*. Strasbourg: Council of Europe Publishing [in English].
16. Nye, J. S. (2010). Soft power and cultural diplomacy. *Public Diplomacy Magazine* (Vols. 1), (pp. 113-147) [in English].
17. Pipchenko, N. & Moskalenko, T. (2017). Promotion of Ukraine's cultural diplomacy in the EU. *Politologija* (Vols. 86 (2)), (pp. 124-154) [in English].
18. Sablosky, J. (2003). *Recent Trends in Department of State Support for Cultural Diplomacy: 1993-2002*. Americans for the Arts. *americansforthearts.org*. Retrieved from <http://www.americansforthearts.org/sites/default/files/JASpaper.pdf> [in English].
19. Wallerstein, I. (2004). *World-Systems Analysis*. Durham, NC: Duke University Press. Retrieved from <https://www.dukeupress.edu/world-systems-analysis> [in English].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Гололобов Сергій Миколайович: Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»: вул. Декабристів 17, м. Миколаїв, 54017, Україна.

Serhii Hololobov: Separate Division “Mykolaiv Branch of the Kyiv National University of Culture and Arts”, Mykolaiv, Dekabristiv str.17, 54017, Ukraine.

ORCID. ORG./ 0000-0002-6283-003X

E-mail: s.m.gololobov@ukr.net